

усилия, направленные на формирование положительного имиджа Украины, должны быть направлены как на зарубежную аудиторию, так и на собственных граждан, испытывающих явный дефицит позитивных национальных ценностей.

Формирование позитивного имиджа Украинского государства возможно только при условии объединения усилий государства и гражданского общества.

#### СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Шевченко Е.В. PR-технологии формирования международного имиджа страны (на примере Украины) / Е.В. Шевченко // PR-технологии в информационном обществе: Материалы Всероссийской научно-практической конференции. Санкт-Петербург, 4-5 ноября 2003 г. СПб.: Изд-во СПбГПУ, 2003. - 214 с.
2. Вашингтон хочет видеть реальное продвижение демократии в Украине, - Госдеп [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/power/2013/01/15/881834.html>
3. По уровню демократии Украина сравнялась с Руандой - "Freedom House" [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://interfax.com.ua/news/political/136047.html>
4. Медведева Н.Н. Внешнеполитический имидж России в контексте развития отношений с Европейским Союзом : автореф. дис. канд. полит. наук : спец. 23.00.04 - Политические проблемы международных отношений и глобального развития / Н.Н. Медведева. – М., 2008. – 26 с.
5. Патарая Г.Г. Конструирование имиджа России как элемент политического процесса в современной Грузии : автореф. дис... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 - политические институты, процессы и технологии / Г.Г. Патарая. – Пермь, 2011. – 27 с.
6. Шевченко Е.В. PR-технологии формирования международного имиджа страны (на примере Украины) / Е.В. Шевченко // PR-технологии в информационном обществе: Материалы Всероссийской научно-практической конференции. Санкт-Петербург, 4-5 ноября 2003 г. СПб.: Изд-во СПбГПУ, 2003. - 214 с.
7. Украинцы считают, что Рада работает на защиту теневого бизнеса, - опрос [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/society/2012/09/26/860255.html>
8. Неутешительные результаты исследований о состоянии с демократией в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://advocatura.in.ua/neuteshitelnye-rezultaty-issledovaniy-o-sostoyanii-s-demokratiej-v-ukraine/.html>.
9. Мациевский Ю. Смена, транзит или цикл: динамика политического режима в Украине в 2004-2010 г. / Ю. Мациевский // Полис. – 2010. - № 5. – С.17-37.
10. ЕС доволен прогрессом украинской демократии. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/power/2010/02/08/664457.html>.
11. Эштон: Власть должна обеспечить украинцам демократические ценности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/power/2012/07/23/848737.html>
12. Президент ПАСЕ: В Украине даже не застой, а регресс демократии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2012/11/9/6977138/>
13. В ЕС разочарованы тем, что происходило в Украине после выборов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://podrobnosti.ua/power/2012/11/21/871986.html>
14. Резник А. Правительственные реформы в массовом сознании граждан Украины / А. Резник // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2012. - № 2. – С.151-163.
15. Кисилев И.Ю. Образы государств в международных отношениях: механизмы трансформации / И.Ю. Кисилев // Полис. – 2003.- № 3. – С. 50-58.

*Ткаченко К. В., аспірантка кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

**УДК: 1:316.3+316.723+316.35**

#### МАРГІНАЛЬНА ОСОБИСТІСТЬ У ПОСТМОДЕРНІМУ ТВОРЧОМУ ДИСКУРСІ

*У статті подано тлумачення маргінальної особистості, у зв'язку з чим проаналізовано чинники, що сприяли її появі в соціумі; визначено типи маргінальності і маргінальної особистості; розглянуто риси маргінальної особистості на матеріалі творів сучасної української прози*

постмодерного напрямку.

**Ключові слова:** маргінальність, маргінал, особистість, постмодерн, соціум.

### МАРГИНАЛЬНАЯ ЛИЧНОСТЬ В ПОСТМОДЕРНОМ ТВОРЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

*В статье раскрывается понятие маргинальной личности, в связи с чем проанализированы факторы, способствующие ее появлению в социуме, обозначены типы маргинальности и маргинальной личности, рассмотрены черты маргинальной личности на материале произведений современной украинской прозы постмодерного направления литературы.*

**Ключевые слова:** маргинальность, маргинал, личность, постмодернизм, социум.

### THE MARGINAL PERSONALITY IN THE POSTMODERN CREATIVE DISCOURSE

*In this article is revealed the notion of marginal personality in connection with which is analyzed the factors contributing to its occurrence in society; presented the types of marginality and marginal identity; and examined the marginal identity features on the material of modern Ukrainian prose of postmodern.*

**Key words:** marginality, marginal, personality, postmodern, society.

Особистість – це творець і творіння соціуму. Вона є органічною сходиною буття суспільства, несе на собі відбиток усіх суперечностей життя. У життєдіяльності особистості гостра потреба соціальної адаптації, буттєвої укоріненості відіграє найактивнішу роль у процесі реалізації та самовдосконалення. Небезпека, що спровокована швидкоплинними й часто змінюваними процесами соціуму, не рідко залишає людину відторгнутою та відкинутою на периферію. Особистість залишається на зламі соціального або за його межами. Маргінальність – одне з таких явищ, термінологічно зафіксованих соціальною філософією нещодавно. Громадська думка, реакція державних інституцій на явище маргінальності й до сьогодні в цілому залишаються негативними.

Посилення уваги до явища маргінальної особистості не випадкове. Воно зумовлене роллю, яку відіграють маргінали в сучасному бутті. Часто їх вважають – «дном» суспільного життя. Однак побутує інша думка, за якою маргінальну особистість тлумачать своєрідним авангардом суспільства, провідниками майбутнього, творцями його нових форм і зразків, які найприкметніше можна простежити у творах сучасних українських письменників. Метою нашого дослідження є з'ясування маргінальної особистості крізь призму творчого постмодерного дискурсу. Поставлена мета передбачає вирішення таких конкретних завдань: аналіз поняття «маргінальність», виокремлення типів маргінальної особистості, вивчення специфіки втілення образу маргінальної особистості в постмодерних творах сучасної української прози.

Досить ґрунтовно проблему маргінальної особистості досліджувала наука зарубіжних (Р. Парк, А. Антоновські, Р. Хінрікс, К. Мангейм, М. Фуко, Л.Гумільов.) Та українських науковців (В. Кизими, Ю. Павленко, Р. Симоненко, В. Скоблика, О. Донченко та ін.). Однак висвітлення цього поняття крізь призму постмодерної естетики практично не виявлено, а тому наше дослідження є актуальним.

Р. Парк відзначав, що періоди переходу і кризи в житті більшості людей схожі з тими, що переживає іммігрант, коли залишає батьківщину. Маргінал, за Р. Парком, набуває комплексу негативних психологічних ознак: серйозні сумніви у власній цінності, невизначеність зв'язків із друзями, страх бути ізольованим, хворобливу сором'язливість, самотність і надмірну мрійливість, гіпертрофоване занепокоєння щодо власного майбутнього, прагнення уникати будь-яких ризикованих вчинків, нездатність насолоджуватися життям та впевненість у несправедливому ставленні оточуючих. Нерідко внутрішній конфлікт, моральна та психологічна криза, втрата соціальних орієнтирів завершується трагічно [2, с. 14]. Тривалість перебування у стані дезадаптації закріплює риси маргінальності особистості та формує маргінальний тип.

Дослідження різноспрямованих стратегій поведінки дозволило вирізнити три типи потенційної маргінальності.

Перша група – консервативна (та, що стабілізується). Члени цієї групи – орієнтуються на збереження власного соціального статусу, зокрема професійного. Такій групі притаманна нульова потенційна маргінальність.

Друга група – орієнтована до низу. Індивіди готові до пониження статусу, до виконання менш кваліфікованої праці. Така потенційна маргінальність відзначається від'ємним (мінусовим) значенням.

Третя група – прогресивна. Індивіди зорієнтовані на позитивні зміни, на підвищення соціального статусу. Вони обирають нову професію, більш кваліфіковану та високооплачувану. Це –

потенційна маргінальність з позитивним значенням.

Кожній групі відповідає своя стратегія поведінки. Першій – стратегія стабілізації, а другій та третій – протилежно спрямовані стратегії. Відповідно – стратегія зниження та підвищення статусу, яка рухає усю соціальну структуру суспільства та впливає на загальний напрям та інтенсивність соціальних переміщень, характер стратифікації та міру маргіналізації суспільства [3, с. 12-17].

Американська традиція витлумачення поняття «маргінальність» (починаючи з Р. Парка) зводиться переважно до вивчення культурного конфлікту, який виникає при переході особистості з однієї спільноти в іншу з відмінною культурою, субкультурою, стилем життя.

Зокрема, Е. Стоунквіст доповнює характеристики маргінальної людини оптимістичними положеннями про можливість подолання культурного конфлікту, але за тривалий час (близько двадцяти років). Він виділяє три фази еволюції маргінальної людини:

- особистість не усвідомлює перебування у процесі конфлікту культур, а лише «всмоктує» панівну культуру;

- конфлікт стає усвідомленим;

- пристосування до ситуації (успішне або ні).

Отже, для американської традиції притаманний суб'єктивно психологічний, культурологічний підхід визначення маргінальності [8, с. 161-163].

І. Малишев стверджує, що «маргінал» – слово модне, але поняття досить невизначене. Відтак, не цілком зрозумілою є роль цього явища в культурі. Ключовою у визначенні поняття «маргінал» вважаємо характеристику – «позасистемний». У художній культурі маргінал існує поза основними для неї художніми напрямками, поза основними типами художнього мислення і мови [9, с. 62-63].

Культурна маргінальність виникає в умовах життєдіяльності окремих особистостей чи груп, ціннісні пріоритети і моделі поведінки яких одночасно орієнтуються на різні культурні системи та їх вимоги, але в жодній із них не інтегровані. Носіями культурної маргінальності можуть бути різні «мігранти»: селяни, що мешкають у місті, змішані шлюбні пари, старі люди з «молодою душею», жінки-матері, які мріють про кар'єру, бісексуали тощо.

Об'єктивними причинами, які породжують культурну маргінальність, можуть бути процеси суспільної трансформації, модернізації, «перебудови», міграційні процеси, а суб'єктивними – індивідуальне прийняття або соціально схвалених цілей (політичне «інакомислення»), або і цілей, і засобів їх досягнення (бродяги, наркомани), або культурна «роздвоєність» людей, які без визначення власних життєвих орієнтирів запозичують елементи різних культур.

Культурна маргінальність знаходить вияв у постмодерній літературі, адже її основною рисою є сумнів, який, безумовно породжує маргінальність, як спосіб вираження у протиріччя із загальноприйнятим. Через це, розглядати тип маргінальної особистості на прикладі постмодерних творів є доречним.

Термін «постмодерн» є одним з визначень, яким характеризують сучасну епоху. Уведений в обіг ще в першій половині ХХ століття (Р. Панвіц, Ф. де Оніз, А. Тойнбі), здебільшого функціонує для широкого поширення як характеристики нових віянь у мистецтві, літературі, і лише з 1979 року вводиться Ж. Ф. Ліотаром до терміносистеми філософії Ж. Ф. Ліотаром, для характеристики стану сучасної культури [7, с. 101]. При цьому Ж.-Ф. Ліотар розглядає постмодерн як доконаний факт, спираючись на затверджені в суспільстві тенденції. Таким чином, пов'язувати виникнення постмодерного світогляду з уведенням у філософію самого поняття «постмодерн» вважаємо некоректним.

На сьогодні в літературі домінують два основних підходи щодо розгляду маргінальності – культурологічний та соціально-структурний. Представники першого розглядають маргінала як людину проміжного стану, невірноважену у своєму соціальному статусі, що внаслідок потрапляння у неоднорідні культурні умови і поверхового їх засвоєння не репрезентує жодну з них. Один з наслідків міграції – створення ситуації, у якій індивід, будучи змішаною чи не змішаною крові, виявляє себе таким, що прагне жити в двох розділених культурних групах. Як результат, виробляється невірноважений характер – особистісний тип із характерними формами поведінки, тобто «маргінальна людина». Внутрішній світ такої людини є своєрідним гібридом, коли вона живе і поділяє культурне життя та традиції двох різних народів, рас, націй, але ніколи не має особливого бажання розлучатися зі своїм минулим, традиціями, так само, вона залишається не прийнятою в нове середовище. До певного часу таке співжиття двох культур в особистісній структурі людини є мирним, однак з часом з'являється відчуття неблагополуччя, відчуженості, що зумовлює виникнення до різних форм душевного розладу та девіантної поведінки.

У постмодерній літературі явище маргінальності проектується на постать митця, який є утіленням моделі людини. У культурі постмодерну робиться спроба затвердити «принциповий маргіналізм», а тому навіть безумство починає усвідомлюватися як рушійна сила творчої активності, що рятує від тотальності «культурного несвідомого», як позиція вільної особистості, що надає можливість встояти під тиском ідеологічних схем, які осмислюють світ.

У такому вигляді ідея маргінальності в постмодерній культурі постає однією з центральних. Ж. Лакан, Ю. Кристева розглядають роль несвідомого і безумства як найважливіших складових особистості. У працях М. Фуко постмодерна маргінальність набуває теоретичного обґрунтування. У його дослідженнях критика влади здійснюється з позицій, які ця влада сприймає як ворожі для себе – з позицій психічно хворого, злочинця, митця-початківця, що спричинило появу в художній літературі героя-маргінала. Маргінал у художньому творі стає по інший бік етичних обмежень і заборон, тих основоположних принципів, на яких ґрунтується буття індивіда в суспільстві. Поява такого героя-маргінала для митців-постмодерністів стала своєрідною помстою суспільству за окарикатурення, зведення до примітивних ідеологічних схем і знищення гуманістичних ідеалів, здійснене у культурі ХХ століття. Гуманістичні принципи були поглинуті ідеологією і, врешті-решт, перетворилися на свою протилежність. Звідси походить основна ідея культури другої половини ХХ століття – ідея протилежності до соціально-культурних стереотипів, що склалися в суспільстві, неминучої дегуманізації суспільства.

Особистість у постмодерних творах – певною мірою маргінальна істота. Вона є продуктом кризи буття, яка позначається на екзистенційному рівні її внутрішнього світу, на її моральному здоров'ї. Вона неначе знаходиться на перехресті протилежних просторів, різних епох. Вона не знає куди їй іти, не має уявлення в що вірити, як продовжувати життєвий шлях і головне – не має мети. Типові герої постмодерних творів – люди з хворобливою психікою, емоційні, вразливі, які надзвичайно гостро реагують на усе, що відбувається довкола. Їхня хвороба особлива. Маючи подвійну орієнтацію, слабко пов'язану з майбутнім та тимчасово сильніше з минулим (ностальгійні почуття), маргінали фактично живуть у часі, який не є ані теперішнім, ані реальним взагалі [1, с. 1]. Тобто вони хворі на час та епоху, у якій живуть. Маргіналам важко знайти сенс свого існування (адже саме існування позбавлене змісту), тому їхні бажання нерідко виходять за межі раціонального, можливого, морального. У творах вони позиціоновані як меншість, не такі, як усі, відчужені.

Вважаємо за необхідне зазначити, що у творах відомої сучасної української письменниці Ірени Карпи маргінальні особистості є центральними персонажами художнього світу. Загалом, літературна традиція співвідноситься з авторами та критиками, які є представниками чоловічої статі. Тамара Гундорова зазначає, що «жінка – письменниця займає в такій, переважно патріархальній культурній традиції місце «іншого», маргінального, не органічного і загрозливого». Яскравими прикладами може слугувати своєрідна гендерна маргінальність. Ірена Карпа у своїх творах провокує жінку йти проти системи. Жінка як представник маргінальних груп у культурі, неспроможна займати в них центральне місце. Авторка зображує жінок, які є потенційними маргіналами з позитивним значенням, які зорієнтовані на підвищення соціального статусу. Жінка в романах Ірени Карпи завжди індивідуальність: сильна духом і поглядами, бо тільки агресивна жінка, яка критично і жорстоко дивиться на світ, досягає успіху в економіці, політиці, бізнесі, творчості. Головні її риси – іти вабанк, тверезо дивиться на речі, повністю нехтувати традиційною для жінки покірливістю: «Вона змінювала настрої і обличчя «па непанятним, не падаючимся логіке законам», не була однією й тією ж, ніхто не знав, яка вона насправді. Правда – це коров'яча доля. Не коров'яча – це таємничість». [5, с. 117]

Маргінальність яскраво простежується у творчості Л. Дереша, зокрема його чоловічих образах. У контексті творів доречним є розділити героїв роману на індивідуальних маргіналів, тобто тих, хто характеризується неповним входженням до групи, яка не сприймає його повністю та перетворює на своєрідний «культурний гібрид» (людина, яка розділяє життя та традиції двох чи більше різних груп), та групових маргіналів, які виникають у результаті змін соціальної структури суспільства, формування нових функціональних груп в економіці, політиці, витісняючи старі групи, що дестабілізують їхній соціальний стан.

Індивідуальна маргінальність утілена в образах Михайла та Гладкого Хіппі. Вони відкидають певні цінності та традиції культури, у якій знаходяться та утверджують свою власну систему норм і цінностей: *«Ми відщепенці від міського суспільства, від тіла колективу. Бо ми кляті індивідуалісти й паскудні маргінали. Які, знаєте, не звикли жити за нормами. Радше навпаки: мають дурну манеру їх порушувати»* [4, с. 10].

Михась та Гладкий Хіппі сприймають навколишнє як абсурд, хвицають цинізмом та іронією на

моральні догми «У Мідних Буках ми аутсайдери, погані діти, *The Bad Company*... Ми – цвіт нації, ми – цвіль нації. Насправді ж ми просто є. Боготворили погляди Керуака, і Джона Леннона, і Брюса Спінгстіна, котрі так любили критикувати порядок і засуджувати владу. І було так: були ми, була причина, не вистачало лише приводу, дрібнички, щоб ми зайнялися, немов просочені напалмом» [4, с. 15].

Дослідник проблеми маргінальності Є. Стариков зазначає, що маргінал у суспільстві зараз не є чужаком. Він схожий з усіма, ідентичний їм, але одночасно він є калікою серед собі подібних, – «це людина з відсіченим корінням, розрізана на клапті в самому серці рідної культури та рідного середовища» [12, с. 23-25]. Герої роману «Поклоніння ящірці» підтверджують подібні висновки «Ми будемо втікати. Усе життя. Від мудрості натовпу і порад родичів. Будемо носити цеглу і будувати високі мури» [4, с. 20]. Вони відкидають і часто порушують прийняті в суспільстві політичні, моральні та етичні орієнтації й стереотипи поведінки, упроваджуючи в повсякденність нові. Для маргінальності характерні розрив з панівною ідеологією, ігнорування стилістичних та мовних обмежень, відмова від загальноприйнятих цінностей, норм, від соціальних і художніх традицій, бунтарство [6].

Маргінальність досліджується не тільки у гуманітарному аспекті. Є. Садков розглядає маргінальність у межах кримінального підходу. Автор розкриває взаємозв'язок між маргінальністю і злочинністю. Такий взаємозв'язок трактується не лише як положення про те, що маргінал через обставини, які склалися, схильний до правопорушень та злочинства, але й існує як припущення про те, що маргінал, який перебуває на «окраїні» соціального життя («люмпени», «повії», «бомжі», малозабезпечені і т.п.), у меншій мірі захищений у правовому відношенні аніж інші, а тому частіше стає жертвою різних злочинів [11, с. 41-44]. Героїв роману Михайла та Гладкого Хіппі об'єднує не тільки любов до музики та філософські ідеї існування. У них є залятий ворог – Федя Круговий, представник групових маргіналів. У такому контексті це маргінальна особистість, що утвердила свої позиції внаслідок політичних змін у суспільстві. Маргінал, на думку неформалів, «*дуже, ДУЖЕ паскудний тип*», що «...*носив коротесеньку зачіску зразка «Я вишел из зоны», надавав перевагу заправленим сорочкам типу «мокрый шовк» та семітській горілці «Стопка»* [4, с. 22]. Круговий та його товариші були гопниками, які завжди били або глузували з Михася та його друзів: «*Вони нависли наді мною, закриваючи глибоке небо та крони дерев. – Ти шо, пацанів не уважаєш, да? – перепитав він. – Чуюш, Серий – Да я бачю. Хіпаблуд ванючий, кажи? А де другий поц? – Серий озирнувся й радісно скрикнув: – О, ше адін хіпаблуд! Стережи того, ладно*» [4, с. 12].

Герої-маргінали, відчуваючи в ньому силу та владу («*Міську, нам труба цього літа...*» [4, с. 13]), прагнуть подолати загрозу, звільнитись від тенет страху. Єдиний варіант, який вони бачать – вбивство. Герої є представниками малозабезпечених та неповних сімей, тобто волею долі вони не мали належного виховання. Вирішуючи позбавити життя Федю, герої-маргінали не вбачають у цих діях небезпеки, зокрема з боку правоохоронних органів, думають тільки про те, що лише в такий спосіб здатні жити далі спокійно у своєму світі, де ніхто їх не буде чіпати і робити те, чого вони бажають: «*Так, друзі та приятелі: як з'ясувалось, я й справді зовсім не проти вбити ту суку (уявно, звісно ж, тільки уявно. Пам'ятаємо: це тільки підліткова ненависть). Просто я надто добрий для такого*» [4, с. 111]. Спочатку, думають про вбивство лише уявно, але, бачачи, що Федя знушається з них все більше, розробляють план і таки вбивають Федю: «*Я знаю: ми злі діти, раз надумали вбити когось. Зате ми не споруджуємо стін усередині. Ми залишаємо їх назовні*» [4, с. 120].

Таким чином, поняття маргінальності використовується для аналізу прикордонного положення особистості щодо будь-якої соціальної спільності, що може накладати при цьому певний відбиток на її психіку і спосіб життя. Категорія маргінальності була введена американським соціологом Р. Парком з метою виявлення соціально-психологічних наслідків неадаптації мігрантів до умов міського середовища. Маргінали виявляються своєрідними «культурними гібридами», які балансують між домінантною в суспільстві групою, яка повністю ніколи їх не приймає, і групою, з якої вони вийшли.

Філософське поняття маргінальності характеризує специфічність різних культурних феноменів, часто асоціальних або антисоціальних, що розвиваються поза домінантними в ту чи іншу епоху правилами раціональності, не вписуються в сучасну парадигму мислення і, тим самим, досить часто створюють протиріччя і парадокси магістрального напрямку розвитку культури. До представників культурної маргінальності науковці відносять таких мислителів як Фрідріх Ніцше, маркіз де Сад, Л. фон Захер-Мазох, А. Арто, Жорж Батай, С. Малларме та інших. Проблема культурної маргінальності набуває особливого значення у філософії постструктуралізму та постмодернізму (шизоаналіз Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі, генеалогія влади М. Фуко, деконструкція Ж. Дерріди і т.д.)

© **Фельдман О.Б.**

Дослідження поведінки індивідів дали змогу виявити три типи маргінальної особистості. Представники першого типу орієнтовані на збереження професійного статусу. Другого – готові йти до виконання менш кваліфікованої праці. Представники третього типу є потенційними маргіналами з позитивним значенням, які зорієнтовані на підвищення соціального статусу.

Досліджуючи образи маргінальної особистості в постмодерному дискурсі, можемо стверджувати, що для них характерним є засудження класичних догм життя, відмова від моральних, етичних та політичних норм, абсурдність життя, байдужість до всього. Не дивлячись на це, норми мислення, поведінки і мови, що знаходяться у «системній опозиції» для них є надійним критерієм елементів культури, адже система в цьому випадку оцінює позасистемне явище.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анціпенка А. Маргінали та маргінальна свідомість / А. Анціпенка // Фрагменти. – 1998. - №1. – С. 1.
2. Балабанова Е. С. Маргинальность в современной России. [коллектив.монография]. - М.: Московский государственный научный фонд, 2000. – 89 с.
3. Голенкова З. Т., Игитханян Е. Д., Казаринова И. В. Маргинальный слой: феномен социальной самоидентификации / З. Т. Голенкова, Е. Д. Игитханян, И. В. Казаринова// Социс. - 1996. - № 8. - С. 12-17.
4. Дереш Л. Поклоніння ящірці / Любоко Дереш. – Л.: Кальварія, 2004. – 135 с.
5. Карпа І. Супермаркет самотності. Перламутрове порно / Ірена Карпа. – Х.: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. – 272 с.
6. Карп'як В. Молодіжні субкультури: [Електронний ресурс] / В. Карп'як // Спілка української молоді. – Режим доступу: <http://www.cym.org/ua/content/subcult1.asp>. – (Дата звернення: 18.07.2013)
7. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар. – М., СПб.: Алетея, 1998.- 238 с.
8. Макеев С. Соціологічний аналіз ідентичності / С. Макеев // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 3. – С.161–163.
9. Малышев, И. В. Тот, кто "не в ногу" : [сб. ст.] / И. В. Малышев // Маргинальное искусство / [Сост. и предисл. А. С. Мигунова]. – М.: Изд-во МГУ, 1999. – С. 62-63.
10. Романов, И. А. Русская литература новейшего времени. Поэтика транзита. Проза [Текст] : учеб. пособие / И. А. Романов ; ЗабГГПУ им. Н.Г.Чернышевского. – Чита : [б. и.], 2007. – 130 с.
11. Садков Е. В. Маргинальность и преступность / Е. В. Садков // Социс. – 2008. - №8. – С.41– 44.
12. Стариков Е. Униженные и оскорблённые / Е. Стариков // Знамя. –№9. – 2009. – С. 23 – 25.

**Фельдман О.Б.** – докторант кафедри філософії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

УДК 141.319.8 : 17.035.1

#### МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ДОСВІД ФІЛОСОФСЬКОЇ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ АЛЬТРУЇЗМУ: ФЕНОМЕНОЛОГІЧНА ТА АНТРОПОЛОГІЧНА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються методологічні підходи, на основі яких стає можливою філософська концептуалізація феномену альтруїзму та альтруїстичної поведінки. Аналізується семантика альтруїзму, де конститутивним чинником виступає любов до ближнього. Обґрунтовується, що феноменологічний аналіз поняття альтруїзму у поєднанні з філософсько-антропологічною концептуалізацією альтруїстичної поведінки дозволяє виявити потенційну амбівалентність альтруїстичної поведінки, за якою можуть приховуватись егоїстичні інтереси.

**Ключові слова:** альтруїзм, альтруїстичні практики, методологічний досвід, поведінка, феноменологічний підхід, антропологічна інтерпретація, людина і тварина, кооперація, солідарність, любов.